

ERIK SWARTLING IN MEMORIAM

Av Egon Jonsson

Egon Jonsson är född i Västervik 1919. Efter att ha börjat i Postverket 1938 kom han till Generalpoststyrelsen 1947 för att utveckla Postens reklam- och PR-verksamhet, som då låg i sin linda. På detta område har han mestadels verkat sedan dess. Ett huvudintresse har varit att främja brevskrivandet. Han har tillhört Postmuseinämnden i olika omgångar – sist som ordförande åren 1977–84. I Postmusei Vänners styrelse har han varit med sedan 1957. Efter pensioneringen 1984 från befattningen som informationsdirektör är han engagerad i firandet av Postens 350-årsjubileum.

En av Postmuseums genom åren varmaste vänner, Postverkets förre chef Erik Swartling avled den 25 maj 1985, nära 85 år gammal. Vid sin pensionering valdes han till hedersordförande i Postmusei Vänner, en hedersbetygelse för det stora intresse han som postchef alltid visat verkets museum liksom den posthistoriska och filatelistiska forskningen. Under 12 år var han tillika föreningens ordförande.

Om Erik Swartlings gärning som generaldirektör och chef för Postverket åren 1947–1964 har jag tidigare – i samband med hans pensionering – skrivit en uppsats i Posttryttaren 1965 (»Postverkets utveckling under Erik Swartlings chefskap»). Här vill jag bara i korthet erinra om att hans chefstid var en av de mest expansiva perioderna i Postens 350-åriga historia. Det var därför en särdeles krävande uppgift att leda Postverket dessa år, som i hög grad präglades av att vårt land då på snart sagt alla områden utvecklades i en takt som aldrig tidigare.

För Postverket betydde det att kraven på postservice ökade i betydande grad samtidigt som betingelserna – inte minst de ekonomiska – hårdnade. Man kan utan överdrift påstå att få av våra inalles 37 postchefer ställts inför så stora och svårlösta problem som Erik Swartling. Mest belysande är kanske att efterfrågan på Postens tjänster mer än fördubblades under hans chefstid.

Den ökande postvolymen krävde stora årliga tillskott av arbetskraft och det i tider som kännetecknades av full sysselsättning på arbetsmarknaden. Härtill kom att Postverket – med det statliga lönesystemet som tvångströja – hade mycket svårt att erbjuda marknadsanpassade löner. Det är inte att undra över att det tidvis knakade i fogarna i Postens personalintensiva och precisionskrävande serviceverksamhet – särskilt i storstäderna och på en del industriorter.

För att bemästra personalläget och för att klara de ökade servicekraven vidtogs kostnadssänkande och personalbesparande rationaliseringar. Somliga av dessa innebar serviceförsämringar som indragningen 1951 av brevbäring och kassaservice på sön- och helgdagar.

Men på andra områden skedde klara förbättringar – en kraftig utbyggnad av tätortsservicen i takt med urbaniseringen, väsentligt förbättrad

betjäning på landsbygden och utvecklingen av postflyget till ett reguljärt och för kunderna billigt transportmedel. Det var också på Erik Swartlings tid som Posten började uppträda mer affärsmässigt genom att satsa på försäljning, reklam och kundtjänst.

Under sin långa chefstid lärde sig Erik Swartling mycket om Posten. Hans intresse väcktes också för Postens historia och förhistoria. Han tog tillfället i akt att odla detta intresse efter pensioneringen. Han fängslades av att gå tillbaka i historien och han hade förmåga att leva sig in i tidigare generationers åsikter och handlingar. Han har berikat den posthistoriska litteraturen med lärda och välskrivna uppsatser, bl a i Postryttaren.

Belysande för hans historiesyn och realism är några personliga funderingar i en artikel i Postryttaren 1967 om 1672 och 1705 års posttaxor: »Det är troligen förmätet att inbilla sig, att vi, som lever nu, någonsin skulle kunna helt förstå sexton- och sjuttonhundratalets, ja inte ens artonhundratalets människor, deras handlande, idéer och värderingar. Deras konventioner, tabun och levnadsvillkor var så olika våra. Men för att göra dem största möjliga rättvisa måste man åtminstone *försöka* att sätta in dem i deras tidssammanhang. En sådan barmhärtighet kanske vi själva skulle vara tacksamma för att man visar oss en gång i framtiden, när vi inte längre kan försvara oss och våra underligheter.»

»Belastad» av 12 års tjänstgöring på allt högre poster i Finansdepartementet före de 18 åren i Posten ägnade Erik Swartling sig med förkärlek åt att studera den finansiella delen av postverksamheten – hur verkets ekonomi utvecklats under seklernas gång och hur intäkterna av poströrelsen disponerats. Han har klargjort men också visat förståelse för att postmedlen tidvis – särskilt under 1700-talet då landet var mycket fattigt och statskassan mager – flitigt utnyttjades som inkomstkälla av staten. Däremot har han både i tal och skrift uttalat sitt skarpa ogillande av att staten ännu under hans egen chefstid lade beslag på portointäkter för att bestrida helt andra statsutgifter än de postala.

Ändå skildes portoinkomsterna från andra »kronoinkomster» i statens räkenskaper så tidigt som 1685 – ett erkännande av statsmakterna att Postverket bedrev affärsrörelse. Det är också från detta år, menar Erik Swartling, som Postverkets ställning som självförsörjande, affärsdrivande verk bör räknas, låt vara att av- och snedstegen sedan dess varit många.

Det var 1967 som Erik Swartling efterträdde ambassadör Wilhelm Winter som ordförande i Postmusei Vänner. Redan tre år tidigare hade han, som redan nämnts, valts till föreningens hedersordförande. Med sin bakgrund var Erik Swartling väl skickad att stå i spetsen för föreningen och han ledde styrelsens och föreningens sammankomster med självklar auktoritet men också – flärdfri och rättfram som han var – i god demokratisk anda. 1980 trädde han tillbaka från ordförandeposten, men även under de sista levnadsåren deltog han med oförminskat intresse i styrelsearbetet.

Erik Swartling var en rikt utrustad människa. Han förenade tankens klarhet med vidsyn och rättrådighet och hela hans person präglades av

enkelhet och charm. Vi som var med i Posten under hans egid likaväl som vi som verkade tillsammans med honom i Postmusei Vänner kommer alltid att minnas honom med aktning och tacksamhet som den belevade person och sanne humanist han var.

Om en av sina företrädare – Adolf Wilhelm Roos – skrev Erik Swartling i en artikel i Postryttaren 1965: »Roos var en mycket ståtlig man. Inför hans porträtt blir man övertygad om att han ställde stora krav på sina medhjälpare. Men helt visst ställde han på ingen så stora krav som på sig själv.» Denna personbeskrivning kan lika väl gälla Erik Swartling själv.